

Szekrényes Éva

Az Európai Unió kétoldalú külkapcsolati rendszeréről röviden

Dolgozatomban röviden, összefoglaló jelleggel az Európai Unió kétoldalú külkapcsolati rendszerét, azaz harmadik országokkal fenntartott kapcsolatait és annak főbb jellemzőit kívánom bemutatni.

1. Az Európai Unió külkapcsolati rendszere

Közel 500 milliós lakosságával mára az Európai Unió a világ egyik gazdasági-politikai hatalmává vált. Az EU (jogelődjeit is beleértve) megalakulása óta számos országgal, ország csoporttal, nemzetközi szervezettel létesített és tart fenn kapcsolatot, gyakorlatilag kapcsolatrendszerével behálózta a világ szinte összes országát.¹

A 2009. december elsején hatályba lépett lisszaboni szerződés jogi személyiséget adott az Európai Uniónak. Az általa megkötött szerződések kötelezőek az EU intézményeire és tagállamaira egyaránt, ugyanakkor a nemzetközi kapcsolatoknak mind az EU, mind az EU-tagállamok a szereplői maradtak. Az EU külkapcsolatainak rendszerét alapvetően az EU-nak a nemzetközi szervezetekhez, valamint az unión kívül álló államokhoz fűződő gazdasági és kereskedelmi kapcsolatai jelenítik meg. Az integráció külkapcsolatai az együttműködés fejlődése során folyamatosan bővültek, formálódtak. Az Európai Unió a külkapcsolataiban (is) kiemelt jelentőséget tulajdonít az emberi jogok és a demokrácia védelmének, amelyekre vonatkozóan számos klauzulát csatol a kereskedelmi szerződésekhez. Emellett az Európai Unió a világ egyik legnagyobb humanitáriussegély-donorja, valamint az ember által előidézett katasztrófák és természeti csapások áldozatainak biztosított segítségnyújtás kulcsfontosságú szereplője. Feladatának érzi továbbá a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartásának és követésének előmozdítását.²

2. A bilaterális kapcsolatok jellemzői és az azokat meghatározó szerződésrendszer

Az EU a rajtakívüli országokkal egyrészt az EUM-Szerződés³ 207. cikke által meghatározott közös kereskedelempolitika eszközeire támaszkodva köthet különféle

¹ Az EU külpolitikájáról, külkapcsolati rendszeréről részletesen lásd Balázs Péter: *Az Európai Unió külpolitikája és a magyar-EU kapcsolatok fejlődése*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002.

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0343:FIN:HU:HTML>

³ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUM-Szerződés) Treaty on the Functioning of the European Union – TFEU) Az eredetileg az Európai Gazdasági Közösséget, majd az Európai Közösséget létrehozó, 1957. március 25-én aláírt római szerződés, illetve az azt

kereskedelmi megállapodásokat, másrészt egyéb, a szerződésben meghatározott területeken a 218. cikk alapján hozhat létre nemzetközi megállapodásokat. A 217. cikk ugyanakkor megengedi, hogy az unió egyes harmadik országokkal speciális, szorosabb – kereskedelmi kapcsolatokon túlmutató – preferenciális jellegű együttműködést hozzon létre, például ún. társulási megállapodásokat kössön.⁴

3. Társulási és preferenciális kapcsolatok

Az EUM-Szerződés 217. cikke alapján az EU egy vagy több harmadik országgal (ország csoportokkal) vagy nemzetközi szervezettel kölcsönös jogok és kötelezettségek, közös fellépés és különleges eljárások által jellemzett társulást létrehozó megállapodásokat köthet. Az ún. társulási megállapodások alapvető célja, hogy az érintett országoknak egyszerűbb legyen a piacra jutás, esetleg szabadkereskedelmi övezetté is alakulhat. Az elmúlt évtizedekben különböző megállapodási formákat alkalmaztak. A társulási szerződések egyik formája, amikor európai, potenciálisan az unióba fölvehető országokkal köt szerződést az Európai Unió, illetve léteznek olyan megállapodások is, amelyeket a nem európai, tehát a potenciális taggá sosem váló országokkal hoz létre kötést.

Az EK ilyen megállapodást először 1961-ben Görögországgal kötött, majd ezt követte a Törökországgal kötött megállapodás. Ezt követően 1968-ban Jugoszláviával, 1971-ben Máltával, 1973-ban pedig Ciprussal került sor hasonló egyezmény aláírására. Ezen megállapodások alapvető célja a vámunió megvalósítása illetve a teljes jogú tagság későbbi elérése volt, amely utóbbi Görögország (1981), Málta és Ciprus (2004) esetében meg is valósult. Törökországgal 1995-re megvalósult a vámunió, 2005-ben pedig a csatlakozási tárgyalások is megnyitásra kerültek, azonban elsősorban az EU és Törökország közötti fejlettségbeli különbségek és az eltérő tradíciók alapján a közeljövőben nem várható a csatlakozási tárgyalások felgyorsulása illetve lezárása.

Az Európai Gazdasági Közösség már a hetvenes években szabadkereskedelemre lépett az EFTA-államokkal. A két integráció tagállamai közötti intenzív gazdasági kapcsolatok miatt mindkét fél érdeke volt a kapcsolatok szorosabbá fűzése. A nyolcvanas években merült fel, de csak a kilencvenes évek közepére (1994) valósult meg az Európai Gazdasági Térség (EGT). Az EGT-t létrehozó megállapodás célja azonban nem a teljes jogú tagság elérése volt, hanem mindenekelőtt a belső piaci viszonyok kialakítása. Ennek ellenére, 1995-ban Ausztria, Svédország és Finnország teljes jogú tagjává vált az Európai Uniónak.

Az EU társulási szerződéseinek sorában „új generációt” képviselnek az ún. Európa-megállapodások, amelyet tíz volt szocialista országgal kötött az EU 1991 és 1996 között.⁵ A megállapodások célja alapvetően az ipari termékekre vonatkozó

módosító szerződések jelenleg hatályos neve. A szerződés teljes szövegét lásd a <http://www.nhh.hu/dokumentum.php?cid=20392> oldalon.

⁴ Részletesebben lásd Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-Orac Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011 (Nyolcadik, átdolgozott kiadás). 519.

⁵ Bulgária, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, Szlovénia, Szlovákia.

egyenrangú, tehát mindkét félre kölcsönösen vonatkozó szabadkereskedelem megvalósítása volt. Ennek megvalósítása azonban aszimmetrikus módon történt, azaz az Európai Közösség hamarabb bontotta le a korlátozó jellegű rendelkezéseit.⁶ Az egyezményekben döntöttek a kötelezettségvállalásokról, azonban nem esett szó a közép-kelet-európai országoknak nyújtandó támogatások mértékéről. Az Európai Unió által kötött megállapodások közül ezt tekinthetjük a legszorosabb szintű együttműködéseknek, amelyek mintegy előre vetítették a teljes jogú tagság lehetőségét. 1998-ban öt, 2000-en további öt országgal kezdődtek meg a csatlakozási tárgyalások, aminek eredményeképp 2004-ben sor került az ún. nagybővítésre, amikor a fentebb említett tíz ország közül nyolc közép-kelet-európai ország⁷ valamint a két szigetország, Málta és Ciprus csatlakozott az Európai Unióhoz.

A nyugat-balkáni államokat illetően az 1990-es években az Európai Unió csak követte az eseményeket, nem volt a tagállamoknak közös, rendszerezett megközelítése a régióra vonatkozóan. 1997-ben az Európai Tanács regionális megközelítés (Regional Approach) néven meghirdette a térség országaival fenntartott kétoldalú kapcsolatokat fejlesztésének politikai és gazdasági feltételeit.

Az Európai Unió 1999-ben – szorosan követve, támogatva a délkelet-európai stabilizációs paktum megalakulását – felajánlotta öt nyugat-balkáni országnak a stabilizációs és társulási folyamatot (Stabilisation and Accession Process – SAP).⁸ A stabilizációs és társulási folyamat létrehozta a nyugat-balkáni országok EU-val fenntartott kapcsolatainak stratégiai keretét, amely egy új szerződéses viszonyt (stabilizációs és társulási megállapodás, (SAA)) és egy támogatási programot (CARDS) kapcsolt össze. Az SAP kétoldalú és regionális szinten is működik, és ezzel erős kapcsolatot teremt az egyes országok és az EU között, továbbá ösztönzi az együttműködést a térségbeli országok között. Az SAA-szerződések aláírásának lehetősége minden nyugat-balkáni ország számára lehetséges, amennyiben teljesítik a szerződéskötéshez szükséges feltételeket. A stabilizációs és társulási folyamat eszközeit a 2000. novemberi zágrábi Nyugat-Balkán csúcstalálkozón határozták meg. Emellett itt döntöttek egy, a folyamatot támogató pénzügyi eszköz, a CARDS⁹ létrehozásáról is. Szintén 2000-ben, a júniusi feirai csúcstalálkozón deklarálták először, hogy az EU csatlakozás lehetősége nyitva áll a nyugat-balkáni országok előtt. Ezt 2003-ban, Thesszalonikiben is megerősítették, ahol a SAP-ot a bővítési folyamattal kapcsolatos elemekkel gazdagították, vagyis a SAP eszközei által a térség országai egyben az uniós tagságra is felkészülhetnek. Itt kötelezték el magukat a regionális megközelítés és a feltételeesség elve mellett.

A SAP-nak hármas célja van: a stabilizáció megvalósítása és a piacgazdaságra történő gyors áttérés, a regionális együttműködés elősegítése és az EU-hoz történő csatlakozás kilátásba helyezése. Ezek eléréséhez kínálja a SAP a kereskedelmi engedményeket, gazdasági és pénzügyi támogatásokat és a stabilizációs és társulási megállapodásokat. A stabilizációs és társulási megállapodások jogilag kötelező erejű nemzetközi megállapodások, amelynek aláírását követően az Európai Parlament hozzájárulása,

⁶ Horváth 2011, 520.

⁷ Románia és Bulgária csatlakozására valamivel később, 2007. január 1-én került sor.

⁸ Az angol elnevezés alapján az SAP rövidítést használom.

⁹ Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation.

valamint a megállapodást megkötő ország parlamentjének és az összes EU-tagállam parlamentjeinek ratifikálása is szükséges. A megállapodások megkövetelik a demokratikus elvek, az emberi jogok és a jogállamiság tiszteletben tartását; előírnyozzák egy szabadkereskedelmi térség létrehozását az EU-val, valamint jogokat és kötelezettségeket rögzítenek olyan területeken, mint a verseny és az állami támogatásokra vonatkozó szabályok, szellemi tulajdonjogok és letelepedés, amelyek lehetővé teszik, hogy megkezdődjön a térség gazdaságainak EU gazdaságával való integrációja.

Az alábbi táblázat mutatja, hogy az egyes Nyugat-Balkáni országok hol állnak az európai integráció „lépcsőjén”.

Országok	SAA megkötése	Csatlakozási kérelem benyújtása	Hivatalos tagjelöltté nyilvánítás	Csatlakozási tárgyalások megkezdése
Albánia	2006	2009		
Bosznia-Hercegovina	2008			
Horvátország	2001	2003	2004	2005
Koszovó				
Macedónia	2001	2004	2005	
Montenegró	2007	2008	2010	
Szerbia	2008	2008	2012	

Forrás: saját szerkesztés

Az Európai Unió a mediterrán térség államaival aszimmetrikus kereskedelmi egyezményeket kötött. A megállapodások szabad piacra jutást biztosítanak az érintett mediterrán országoknak.¹⁰ Az európai uniós tagság kérdése fel sem merült a dokumentumok kidolgozásánál, a cél alapvetően egy keretrendszer megalkotása a mediterrán térség országainak folyósított kölcsönöket és segélyeket illetően. 1995-ben meghirdették a barcelonai folyamatot, amelynek alapvető célja, hogy 2010-ig létrejőjön egy szabadkereskedelmi övezet a térséggel.¹¹ A pénzügyi technikai segítségnyújtás eszköze a MEDA program volt, 2007-től azonban az ENPI, az új szomszédságpolitika finanszírozási eszköze vette át.

Már a római szerződésben előírnyozták az európai fejlesztési alapok létrehozását annak érdekében, hogy technikai és pénzügyi segítséget nyújtson az afrikai gyarmati sorban lévő, illetve volt gyarmati országok számára. Ennek célja, hogy továbbra is fenntartsák, elsősorban a volt gyarmati országaikkal a szoros(abb) kapcsolatokat, kedvezőbb elbánásban részesüljenek, illetve, hogy elősegítsék ezen országok gazdasági

¹⁰ Horváth 2011, 522.

¹¹ A folyamatban részt vevő államok: 27 EU +10 mediterrán partnerország: Algéria, Marokkó, Tunézia, Jordánia, Egyiptom, Libanon, Szíria, Izrael, Palesztin Hatóság

és társadalmi fejlődését. A yaounde-i megállapodások (Yaoundé I. és II., 1964–1969) jelentették az első társulási megállapodásokat az afrikai–karibi–csendes-óceáni térség államai és az EK tagállamok között. A megállapodást egyszer újrakötötték 1971–1975-re vonatkozóan. 1975-ben Togóban 46 ország részvételével született meg a loméi egyezmény, amely öt éves időszakra szól. Ezt többször újrakötötték, a negyedik (Lomé IV.) megállapodást tíz évre kötötték meg. Az egyezmények legfontosabb célja a szabad piacra jutás feltételeinek javítása. 2000-ben az Európai Unió illetve az AKCS-országok kapcsolataikat új alapokra helyezték, amely a Contonou-i egyezményben testesült meg. Ez már a kereskedelmi megállapodásokon már jóval túlmutat, a korábbinál szélesebb alapú gazdasági együttműködésre, párbeszédre épül, alapvetően kölcsönös kötelezettségvállalásról és felelősségről szól. Az egyezményben hangsúlyt kap a működő demokrácia illetve a felelősségteljes kormányzás, továbbá a civil társadalom döntéshozatalba történő szélesebb körű bevonása. Az egyezmény mindemellett foglalkozik a migráció kérdésével is.

Az Európai Unió a fentebb nem említett országcsoportokkal is igyekezett kapcsolatait intézményes keretek közé szorítani. Ezek a kereskedelmi megállapodások többnyire a legnagyobb kedvezmény elvére épülve, szimmetrikus jellegűek és diszkriminációmentességre törekednek.¹² Az Európai Unió számos fejlődő országot részesít különböző, egyoldalú kedvezményekben elsősorban az általános preferenciális rendszeren¹³ keresztül. A kelet-európai és közép-ázsiai országokkal¹⁴ a kétoldalú kapcsolatok kereteit a partnerségi és együttműködési megállapodások adják, amelyeket korábban a TACIS, jelenleg a szomszédságpolitika eszköztrendszerén keresztül finanszíroznak, elsősorban intézményi reformokat, a gazdasági és pénzügyi szektor fejlesztését valamint infrastruktúra fejlesztést.

4. Néhány különösen jelentős országgal folytatott kétoldalú kapcsolat főbb jellemzői

Amerikai-Egyesült Államok

Az Egyesült Államok az EU kiemelkedően fontos politikai és gazdasági partnere, de az unió nem kötött a fentiekhez hasonló kereskedelmi megállapodásokat a „legnagyobb vetélytárral”. Jelenleg a WTO és az OECD szabályozásait veszik alapul, és alapvetően a WTO keretein belül rendezik a vitás (kereskedelmi) kérdéseiket.

Ebben a relációban az egyik legfontosabb dokumentumnak az 1990-ben aláírt Transzatlanti nyilatkozat tekinthető, amelyben az aláíró felek hitet tettek a demokratikus értékek, a közép-kelet európai országok integrációja, illetve a további együttműködés mellett.¹⁵ 1995-ben írták alá az *Új transzatlanti napirend* c. dokumentumot, amelyben már politikai, biztonsági és társadalmi kérdéseket is

¹² Horváth 2011, 524.

¹³ Generalized System of Preferences, GSP.

¹⁴ Azerbajdzsán, Belarusz, Grúzia, Kazahsztán, Kirgizisztán, Moldova, Mongólia, Oroszország, Örményország, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Ukrajna, Üzbegisztán

¹⁵ A nyilatkozat az alábbi oldalon érhető el: http://eeas.europa.eu/us/docs/trans_declaration_90_en.pdf

megfogalmazták.¹⁶ 1998-ban Londonban került sor a kereskedelmi liberalizációt is magában foglaló transzatlanti gazdasági partnerség aláírására.

2007-ben az EU-USA kétoldalú kapcsolatok tovább mélyültek a Transzatlanti Gazdasági Tanács létrejöttével. A tanács hivatott összefogni és új lendületet adni a kormányzati együttműködések a gazdasági integráció további előrehaladása céljából.

Terrorizmus és adatvédelem kérdései kapcsán számos vitás kérdés van az Egyesült Államok és az Európai Unió között. Összességében elmondhatjuk, hogy a XXI. században az Európai Unió és az Egyesült Államok kapcsolatrendszere nem csupán a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokról szól, hanem teret enged a számos biztonságpolitikai, diplomáciai és politikai kihívás közös megoldásának.

Japán

A diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatok kezdetei egészen az 1950-es évek végéig nyúlnak vissza, azonban reláció az 1991-ben aláírt közös nyilatkozat kapcsán¹⁷ vált egyre intenzívebbé.

Az EU és Japán között egyébként számos szakpolitikai egyezmény született, többek között az iparpolitikai, a kutatás-fejlesztési, közlekedésügyi, telekommunikációs, környezetvédelmi területeken, a szociális rendszerek és a fejlesztési segélyek összehangolásában. A 2000. évi tokiói csúcstalálkozón az EU és Japán elindította az együttműködés évtizedét (2001–2011), amely nagy lendületet adott az átfogó EU–Japán kapcsolatoknak. 2001-ben írták alá az EU-Japán cselekvési tervet,¹⁸ amely egy tíz évre szóló, konkrét célkitűzéseket megfogalmazó terv, alapvetően a gazdasági és kereskedelmi partnerség erősítésére, kultúrák közötti kapcsolatok mélyítésére, illetve a béke és biztonság előmozdítására koncentrált. A kapcsolatok intenzitása és sikeressége annak is betudható, hogy mindkét fél a demokratikus jogállamiság, a piacgazdaság feltételén híve, a nemzetközi rendszerben hasonló érdekeket képviselnek, és világgazdasági súlyukhoz képest (is) arányaiban fontosabb szerepet képviselnek.¹⁹

India

Az EU és India 1973-ban, 1981-ben, illetve 1994-ben együttműködési szerződést írt alá, amely túlmutat a megszokott kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokon, mivel magában foglalta a kutatás-fejlesztés, a kultúra, a környezetvédelem és a nemzetközi bűnözés megelőzésének ügyét is. Az utóbbi szerződéssel egy időben aláírt közös politikai nyilatkozat meghatározta az együttműködés politikai kereteit. A 2004-ben az Európai Bizottság által kiadott *Az EU-India stratégiai partnerségről* szóló közleményben szakpolitikák szerint foglalták össze az együttműködés eredményeit, a nehézségeit és a további előrelépés lehetséges módjait. 2005-ben közös akcióterv került elfogadásra, amelyet 2008-ban felül is vizsgáltak. 2007 óta zajlanak a tárgyalások egy

¹⁶ A nyilatkozat az alábbi oldalon érhető el:

http://eeas.europa.eu/us/docs/new_transatlantic_agenda_en.pdf

¹⁷ A nyilatkozat az alábbi oldalon érhető el: http://eeas.europa.eu/japan/docs/joint_pol_decl_en.pdf

¹⁸ Az akcióterv az alábbi oldalon érhető el: http://eeas.europa.eu/japan/docs/actionplan2001_en.pdf

¹⁹ Bővebb információ a http://eeas.europa.eu/japan/index_en.htm oldalon érhető el.

szabadkereskedelmi térség megvalósításáról. Emellett kiemelt témák a terrorizmus elleni küzdelem és klímaváltozás.²⁰

Kína

Kínát az EU előtt álló legnagyobb kereskedelmi „kihívásként” is szokták emlegetni. A kapcsolatokat folyamatosan három állandó téma határozza meg: politikai párbeszéd, különös tekintettel az emberi jogokra; a kereskedelmi viták és az egyéb szakpolitikai kérdések. 1975-ben történt az első diplomáciai kapcsolatfelvétel, de az 1989-es Tienanmen téri események egy időre befagyasztották az EU–Kína kapcsolatokat. Ezt követően, néhány éves kihagyást követően, 1994-ben folytatódott a kétoldalú politikai párbeszéd és hosszú távú stratégia került kidolgozásra. A jelenlegi, a Kína irányába vitt EU-politika a 2001-ben megalkotott *Az EU stratégiája Kína irányában* c. stratégiai dokumentumra épül. 2003. október 13-án új stratégiai dokumentum, a *Fejlődő partnerség: közös érdekek és kihívások az EU és Kína kapcsolataiban* című került elfogadásra, amelyet 2010-ben kibővítették a párbeszéd kereteit a külpolitikai dimenzióval is. Összességében elmondható, hogy az EU–Kína kapcsolatok egyre élénkebbek, elsősorban Kína növekvő világgazdasági szerepének köszönhetően, azonban a kereskedelmi-gazdasági kapcsolatokat mindig beárnyékolják az emberi jogok, a demokrácia kérdései.²¹

Oroszország

Az Európai Unió 1994-ben kötött először egyezményt Oroszországgal (partnerségi és együttműködési megállapodást, 1997-ben lépett életbe), amely gyakorlatilag létrehozta a rendszeres konzultáció intézményes kereteit. Az együttműködés létrejöttének célja alapvetően a demokratikus normák, a nemzetközi béke és biztonság előmozdítása, valamint a politikai és gazdasági szabadság támogatása. A megállapodás a politikai, kereskedelmi, gazdasági és kulturális kapcsolatok megerősítésére irányuló, kölcsönös partnerségen alapszik, és bár eredetileg tíz évre tervezték, 2007-ben automatikusan megújult. Emellett 2005-ben a „négy közös térség” létrehozásáról szóló útitervet dolgoztak ki, amely gazdasági, bel- és igazságügyi, kül- és biztonságpolitikai valamint oktatási-kulturális területeket öleli fel.

Az EU–Oroszország kapcsolatok egyik fontos fóruma az állandó partnerségi tanács, de emellett számos szakértői fórum segíti a kétoldalú kapcsolatok további mélyülését, aktívabbá válását. Az ország korábban a TACIS forrásokból részesült, jelenleg az ENPI eszközrendszerén keresztül jut uniós támogatásokhoz.²²

²⁰ Bővebb információ a http://eeas.europa.eu/india/index_en.htm oldalon érhető el.

²¹ Bővebben lásd a http://eeas.europa.eu/china/index_en.htm oldalon.

²² Bővebb információ a http://eeas.europa.eu/russia/index_en.htm oldalon érhető el.

5. A szomszédságpolitika eszközrendszere a kétoldalú kapcsolatokban

A szomszédságpolitika²³ egyik legелеmibb célja, hogy partneri viszonyt és intézményes kapcsolati formát biztosítson a csatlakozási perspektívával nem rendelkező államoknak.

Ez a partnerség magában foglalja például az EU-val való szoros gazdasági integráció lehetőségét az erre készen álló országok számára. Az EU és szomszédjai együttműködése politikai párbeszéden és szakértői tanácsadáson, pénzügyi támogatáson és kereskedelmi lehetőségeken alapul.²⁴

Az európai szomszédságpolitika alapját az EU partnerországainak cselekvési tervei alkotják. Ezek a cselekvési tervek politikai dokumentumok, amelyek kijelölik a szomszédos országok és az EU közötti együttműködés stratégiai célkitűzéseit, továbbá rögzítik az EU és az adott szomszédos ország által közösen meghatározott prioritások átfogó felsorolásának végrehajtását. Kiemelt cél a gazdasági növekedés elősegítése.²⁵

Az európai szomszédságpolitikához a forrást az European Neighbourhood and Partnership Instrument – ENPI, a szomszédsági és partnerségi eszköz biztosítja, amelynek segítségével 2007 és 2013 között mintegy 12 milliárd euró támogatásban részesülnek a szomszédságpolitika alá eső országok.

Megjegyzendő, hogy az Európai Unió az Unió a Mediterrán térségért (2008) és a Keleti Partnerség (2009) elnevezésű programokkal a bilaterális kapcsolatokon túl multilaterális keretek között biztosít szorosabb együttműködési lehetőségeket az egyes érintett országok számára.

Összegzés

Az Európai Unió kétoldalú kapcsolatrendszerének rövid áttekintése után láthatjuk, hogy az EU világszerte igyekszik előmozdítani a demokratikus elvek terjedését és azok biztosítását, az egyes országok politikai stabilitását, az emberi jogok védelmét, valamint a gazdasági jólétet. Ehhez az évek során egy kül- és biztonságpolitikát dolgozott ki. Emellett mindezek megvalósításához az évek során számos bilaterális egyezmény megkötésével, kétoldalú program kidolgozásával és azok finanszírozásával járult hozzá. Az Európai Unió ezen felül számos eszközzel gyarapította a külpolitika tradicionális eszközrendszerét.

²³ A szomszédságpolitika résztvevői: Algéria, Azerbajdzsán, Belorusz, Egyiptom, Grúzia, Izrael, Jordánia, Libanon, Líbia, Moldova, Marokkó, Palesztin hatóság, Örményország, Szíria, Tunézia, Ukrajna

²⁴ http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/information/enp-leaflet_hu.pdf

²⁵ http://ec.europa.eu/economy_finance/international/neighbourhood_policy/index_hu.htm